

Věda nebo dovednost? / Ars x scientia / Scientia x ars

Ve významech jinak běžných slov máme někdy velký nepořádek. Tak třeba: co to je vlastně „dovednost“? Je to jen jakási přirozená schopnost, šikovnost, anebo je možné jí nabýt učením a cvičením? Kdysi bylo slovo „umění“ chápáno v souvislosti s tím, že někdo něco „umí“, tj. že to dovede, dokáže, že v tom je dobrý. Už v latině tomu tak bylo, a dlouho to zůstávalo (a někdy dodnes zůstává) v platnosti; proti „ars“ se dával (a dává) důraz na „scientia“. Ale co to je zase ta „scientia“, „věda“? Jistě to není všechno to, co víme; vědět je možno leccos, a ještě to není (nemusí být) věda. Staří Řekové rozlišovali třeba vědění z doslechu, tj. to, co jsem se dozvěděl od někoho druhého, od vědění z vlastní zkušenosti, přesněji z vlastního „náhledu“, „nahlédnutí“, „nazření“ – v tom spočíval rozdíl mezi *doxa* a *epistéme*, založené na *theoria* (*theorein* = *nahlížeti, nazříti*). Umět něco udělat či zařídit ještě nemusí znamenat tomu skutečně rozumět, i když k tomu nějaké to „vědění“ (izolované, částečné, jen to právě nezbytné) nepochybně také náleží. – Vyvozují z toho následující myšlenku: za skutečnou, opravdovou vědu (v dnešním smyslu) můžeme považovat jen takovou, jejíž práci a také výsledky můžeme smysluplně a nadějně podrobovat reflexi, tj. analýze jednak v širších kontextech, jednak v hlubších a skrytějších „předpokladech“, bez nichž by nebyla možná, a to ani když si to „vědec“ sám nijak zvlášť neuvědomuje. Tam, kde to nejde nebo to spíš nedává mnoho smyslu a naděje, o vědu nejde, jen o dovednost, tedy o *techné*. Dalo by se z toho ještě dále odvodit, že tam, kde ve vědě žádná filosofie není resp. kde nemá smysl ji tam hledat (protože nějaká stará, známá a nezajímavá tam vždycky aspoň trochu je), nejde o opravdovou „vědu“, tj. o skutečné „vědění“, nýbrž jen o technickou „znanost“, obeznámenost s nějakou formou činnosti, metodou, postupem, propracovaným „návykem“ (kterému nemá smysl pokládat takové otázky, jako proč to funguje, jak k tomu vůbec dochází apod.). Zbývá jen dodat, že takových „dovedností“ je v každé, tedy i skutečné vědě vždycky dost, ba mnoho. A lidé, kteří tyto dovednosti co nejlépe ovládají, jsou pro každou vědeckou disciplínu, právě pro takovou, co je „na úrovni“, naprosto nezbytní; ale je matoucí, když se jim říká „vědci“ jen proto, že se na vědecké práci významně podílejí.

(Písek, 101012-4.)